

Адријана Марчетић¹

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

У ЗЕМЉИ ЛОТОФАГА: ПРУСТ, КУРЦИЈУС И СЛОБОДАН ЈОВАНОВИЋ

У раду се анализирају два приказа Прустовог *Трагања за изгубљеним временом*, чији су аутори Е. Р. Курцијус и Слободан Јовановић. Оба су објављена у фебруару 1922. године, дакле пре него што је Прустов роман био у целини штампан. И Слободан Јовановић и Курцијус указују на неке од најзначајнијих особина Прустовог стила, на иновативност и оригиналност његове романсијерске уметности и оцењују га као једног од најзначајнијих савремених писаца.

Кључне речи: Курцијус, Слободан Јовановић, Пруст, *Српски књижевни гласник*, *Der Neue Merkur*, приказ, стил, роман.

У фебруару 1922. године, у утицајном немачком часопису за књижевна и политичка питања, *Der Neue Merkur*, Ернст Роберт Курцијус је објавио приказ Прустовог *Трагања за изгубљеним временом*, први у низу својих радова посвећених овом писцу (Курцијус 1922:745-761).² У том тренутку Прустов роман још увек није био ни објављен ни завршен у целини. До фебруара 1922. пред читаоцима је била само прва половина *Трагања* какво данас познајемо. Иако је прва књига, *Сван*, објављена још пре Првог светског рата, 1913, остале су почеле да излазе тек после рата, у мање-више редовним једногодишњим интервалима: *У сени девојака у цвећу* 1919, први и други том *Германшових* 1920. и 1921, први том *Содоме и Гоморе* 1921, други у пролеће 1922. године. Исте године у новембру Пруст је умро не завршивши у потпуности последњу књигу свог романа. Сви остали томови објављени су постхумно: *Зашточеница* 1923, *Несћала Албертина* 1925. и *Нађено време* 1927. године. У приказу из фебруара 1922, Курцијус је, дакле, у најбољем случају, своје тумачење Прустовог романа могао заснивати на прве три или четири књиге *Трагања*. Али, ако је судити по самом тексту приказа, у којем Курцијус обилно

1 amarctic@fil.bg.ac.rs

Овај рад настао је у оквиру пројекта „Српска књижевност у европском културном простору“ (178008), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

2 У јануару 1923, поводом Прустове смрти, Курцијус је написао некролог у којем се такође осврће на неке значајније особине Прустове уметности (Курцијус 1923, стр. 262-6). Најпознатији Курцијусов рад о Прусту је онај који се под истим насловом, „Марсел Пруст“, појавио 1925. године као део његове књиге „Französischer Geist im neuen Europa“ (Курцијус 1925).

цитира одломке из *Свана и Девојака у цветју*, али не и из *Германшових* и *Содоме и Гоморе I*, већину својих запажања о Прустовом стилу он је првенствено засновао на прва два тома, *Свану* и *Девојкама у цветју*. То га није спречило да већ тада прецизно идентификује главне особине Прустовог стила, као и да укаже на иновативност, величину и улогу његове уметности не само у француској већ и у европској књижевности.

Чим је Курцијусов приказ објављен, Андре Жид, и сам сарадник *Der Neue Merkur*-а и Курцијусов пријатељ, скренуо је пажњу Прусту на њега. Иако бећ озбиљно болестан, Пруст је у марту 1922. године писао Курцијусу да му се захвали на „проницљивости“ с којом је прочитао његов роман. С Курцијусовим одговором, који је уследио месец дана касније, развила се краткотрајна преписка, прекинута у септембру исте године, два месеца пред Прустову смрт.³ У јануару 1923. године Курцијус је за *La Nouvelle Revue française* написао некролог у којем је Прустов роман оценио као „велику уметност“, а Пруста назвао „оснивачем света који не настајује нико осим њега самог“ (Курцијус 1923: 265).

Историја Курцијусовог есеја и његове преписке с Прустом добро је позната и често коментарисана епизода у прустологији. Мање је познато, чак и у српској историји књижевности, да је не само исте године већ и истог месеца, фебруара 1922, и Слободан Јовановић у *Српском књижевном гласнику* (даље у тексту *Гласник*), под псеудонимом „Случајни“, такође објавио приказ Прустовог романа (Јовановић 1922: 213-215). Наравно, историчарима књижевности одлично је познато да је Јовановић писао о Прусту, као и то ко се крије иза овог псеудонима. Оно на шта до сад није довољно скренута пажња јесте необична подударност да је *Гласник* објавио Јовановићев приказ практично истовремено кад је *Der Neue Merkur* штампао Курцијусов први рад о Прусту. Разуме се, неко би могао рећи да то, с обзиром на домете српске периодике у првим деценијама прошлог века није ништа необично, и био би у праву. Не треба посебно подсећати да је *Гласник*, по вредности прилога, по ауторима који су у њему објављивали, по томе како је пратио страну продукцију, као и по отворености према новим тенденцијама у уметности, био у рангу најугледнијих европских часописа оног времена, па их је у понечему чак и премашивао.⁴ И када је реч о концепцији, између *Гласника* и *Der neue Merkur*-а било је доста сличности. Оба часописа су неговала авангардне и модернистичке идеје, а у политичком смислу били су либерално оријентисани. Обрађали су се интелектуалној елити и свесно неговали ексклузивност у књижевности и уметности, али и у политици и култури уопште. Имали узак али одабран круг сталних сарадника; на пример, за *Der neue Merkur* писали су неки од најугледнијих немачких и европ-

3 Ова преписка, као и Курцијусов есеј који ју је иницирао, у преводу Јелене Волић-Хелбуш објављени су у *Београдском књижевном часопису* бр. 28 (2012: 141-165).

4 *Српски књижевни гласник* био је старији и дуговечнији од *Der neue Merkur*-а, излазио је четири деценије, од 1901-1941. године. *Der neue Merkur* је излазио од 1914-1916. и од 1919-1925.

ских писаца с почетка 20. века, Томас и Хајнрих Ман, Бертолт Брехт, Јакоб Васерман, Алфред Вебер, Мартин Бубер, Алфред Деблин и Андре Жид.

Der neue Merkur се сматра типичним производом Вајмарске републике. У текстовима на политичке теме, аутори овог часописа залагали су се за помирење између Француске и Немачке, због чега су га радо читали интелектуалци широм Европе. Идеја помирења два велика европска народа кроз књижевност и културу била је блиска и Курцијусу, као Алзашанину, романисти и компаратисти, па нећемо погрешити, ако у његовом есеју о Прустовом стилу, препознамо и ову врсту инспирације. У Курцијусовој широкој хуманистичкој визији, којој је најкохерентнији израз дао у свом најпознатијем делу *Евројска књижевности и латински средњи век* (Курцијус 1996), читава Европа указује се као *res publica litterarum*. Та идеја се често може наслутити у Курцијусовим текстовима на књижевне теме, па тако и у есеју о Прусту.

Већ и ово успутно поређење *Гласника* и *Der neue Merkur*-а показује да су српска књижевност и српска наука о књижевности у двадесетим годинама 20. века, по иновативности, компетентности, као и по отворености за нове идеје биле на истом нивоу са „великим“ европским литературама. Погледамо ли пажљивије шта су Курцијус и Јовановић писали о Прустовом роману, у том ћемо се уверењу још више учврстити. Курцијусов рад је више аналитички есеј него класичан новински приказ, какав пише Слободан Јовановић, много је дужи, с много више примера у којима се анализа задржава и на најситнијим појединостима Прустовог стила. Слободан Јовановић углавном износи опште утиске о *Трагању*, које образлаже позивајући се само на најистакнутије примере. Али, сличности између ова два рада, и по бројности и по карактеру, далеко премашују наведене разлике. Штавише, оне су понекад такве да се чини да Курцијус и Јовановић понекад један другом узимају реч из уста. У њиховим запажањима о Прустовом стилу и начину приповедања, као и у укупном тумачењу и оцени *Трагања*, у суштинском смислу нема битне разлике.

Пре свега, и Јовановић и Курцијус указују на необичност, иновативност и сложеност Прустовог стила. Тај стил изгледа, по Јовановићу, као да је „састављен из малих тачкица“ (Јовановић 1922: 213); у сусрету с њим, каже Курцијус, „читалац се осећа као посматрач поентилистичких и кубистичких слика“ (Курцијус 2012: 141). Слободан Јовановић наставља:

Тај тако обиман роман писан је у врло дугим реченицама, које нису увек добро склопљене, и које обилују стручним и апстрактним изразима. Стил Прустов је суптилан, увијен, као састављен из малих тачкица: један стил нарочито подешаван да изрази најфиније ниансе осећаја и да ухвати оно што у нашим утисцима има најтренутнијега; ... то је један стил који више наговештава него што потпуно казује, и који замара читаоца тражећи једнако од њега да сам допуни оно што је писац само у пола изрекао. Те компактне свеске писане у једном тако паучинастом стилу изискују од читаоца доста напора и доста времена. (Јовановић 1922: 213)

Курцијус:

Први утисак је без сумње помало збуњујући. Човек се осећа затрпан огромном количином несређене грађе, неприпремљен је на шепртљаст, тром стил, чији ритам покрета у први мах не одаје никакву законитост. Читалац се осећа као посматрач првих поентилистичких и кубистичких слика. Приморан је да дуго прилагођава своју просторну и духовну позицију, све док му се одједном јасно не укаже сазнање, које ће се и касније потврђивати, да је стигао до жарашта у којем се уметникова намера сусреће са читаочевим доживљајем. То искуство доживљавамо пред сваким новим уметничким изразом. Када би приступ Прустовом делу био лакши, не би се толико исплатио. (Курцијус 2012: 141)

Прустов стил је прецизни инструмент спознаје. Он је открио нови процес реакције који омогућава да се виде нијансе и варијанте форме бића, које раније нисмо видели. Његов начин писања подсећа на модерне методе дешифровања палимпсеста, или на методе за откривање микроскопских хемијских елемената. Он има нешто од технике микроскопског увећавања, од модерног истраживања облика и грађе атома, а опет и од минуциозне пажње кинеских акварелиста. То је тријумф духовне енергије над сировим материјалом искуства. (Курцијус 2012: 143-144)

И по Јовановићевој и по Курцијусовој оцени, суптилност Прустовог стила „инвестирана“ је првенствено у предочавање унутрашњег доживљаја јунака. У Прустовом роману, примећују они, нема много радње:

То је, у пуном смислу речи, један роман без радње. У првим свескама прича се историја једног нервозног и болешљивог младића; његови најважнији доживљаји састоје се у флертовима; у тим флертовима нема ничега нарочито интересантнога [...] У доцнијим свескама описује се старо племство француско; ни у тим свескама не дешава се скоро ништа; све се своди на дуге разговоре, који, изгледа, немају другог циља него да нам покажу сву духовну празноћу и безначајност једног доиста аристократског друштва. (Јовановић 1922: 213)

Јовановић примећује да у Прустовом приповедању акценат није на спољашњој радњи, већ на психологији. По свом интересовању за психологију, Пруст се наставља на француску класичну романескну традицију, али иде и корак даље:

Пруст је приповедач психолог, какви су тако многобројни у француској књижевности. Највећи део његовог романа употребљен је на анализу разних душевних стања кроз која јунак романа пролази... ситни свакодневни догађаји изазивају код њега читаву поворку утисака који се једни у друге уплићу, и Пруст сматра за свој главни посао да све то поново расплете. Међу француским приповедачима психолошке школе има без сумње дубљих и оригиналнијих духова... али нема ниједнога чија би анализа била тако минуциозна. За њега би се могло рећи са још више разлога него за Маривоа да *мери ништар*ије у мрежи од паучине. Он би хтео да утврди магновене потресе, да обележи једва приметне преливе, даухватио немале потајне утиске којих смо

једва свесни. Он би хтео да раствори наш унутрашњи живот на његове атоме; у психологији он ради са „бескрајно малим“. (Јовановић 1922: 214)

Курцијус такође указује на чињеницу да је у Прустовом роману нагласак са спољашње радње премештен на унутрашњи доживљај јунака. За разлику од традиционалних романсијера, који приповедају о неком мање или више узбудљивом сплету догађаја, Пруст приповеда о утисцима, мислима и осећањима свог јунака:

Споља посматрано, Прустово дело представља један опширно постављен аутобиографски роман. Али његова намера је далеко од тога да поставља епске ликове. Не може се чак рећи да му форма романа служи као средство за представљање времена и миљеа. Свакако, његово дело нуди и то. Али то није његова главна намера, већ добродошао, али ненамеран споредни резултат. (Курцијус 2012:142)

Прустова интелектуалност је инвестирана у бесконачно прецизне описе његових унутрашњих искустава. Она се у њима потпуно растапа. Он жели да боље осветли оно што постоји, да опише чињенично стање са до сада невиђеном тачношћу. Он не конструише, он инвентарише. Крајња супротност свеколиког активизма. Прустов без сумње сензибилни интелект (уколико ми је допуштено овакво повезивање појмова) далеко је од тога да решава проблеме, да одлучује о истинама, да усмерава мисли на било какав вредносни циљ. Он не жели да мења свет. Његова знатижеља се сасвим задовољава осветљавањем постојећег света. Он осветљава догађаје из свог живота. Његов роман је аутобиографија интелектуалца који преиспитује садржину своје свести и резултате тог процеса нуди својим читаоцима на корист. (Курцијус 2012: 144)

Оваква врста психологије, и по Курцијусу и по Јовановићу, представља новину у традицији романеског жанра. Нова врста психологије резултира новим типом јунака. Јовановић каже:

Та метода сићушнога рашчлањивања врло је добра онда када ваља описивати психолошка стања фина и компликована. Његов јунак је један младић болешљив, с уметничким склоностима, слабих и врло осетљивих нерава, који, неспособан за радњу, проводи све време у примању и анализацији утисака; такву једну природу уметника и неврастеничара Пруст је у стању сасвим лепо да опише. Али претпоставимо да треба описати једнога од оних великих мономана какве налазимо код Шекспира или Балзака, - једно од оних бића која не осећају фино него јако, која нису компликована, него на против сувише упрошћена, јер доведена под владу једне тежње и једне једине страсти, - за описивање оваквих полулуца Пруст би са својом методом био сасвим неподесан. (Јовановић 1922: 214)

И Курцијус Прустов начин психолошког портретисања романеских јунака посматра у ширем контексту француске књижевности:

Онај ко, да кажем Прустовим речима, с „радозналошћу истраживача природе“ истражује свет душе, мора доћи до закључка да је конвенционална психологија, препуна прагматичних предрасуда, занемарила читава широка подручја у којима се одвијају процеси који у много већој мери него

што нам је то познато одређују наш однос према животу. Ми „психизујемо“ и унутрашње психичке процесе и предмете из спољњег света. Они се приказују свести у својој вишезначности у оној мери у којој је наш нервни систем заборавио своје прафункције: давање сигнала за акцију и обавештавање о најважнијим надражајима. Перспектива Прустових књига је перспектива нервозног посматрача. (Курцијус 2012: 147-148)

Прустова психологија се према психологији француског класицизма односи као виша математика према основној, Еуклидовој математици. [...] Ако се запитамо шта је за нас трајни добитак од Прустових књига, онда су нам психолошке спознаје до којих Пруст долази методом инфинитезималног рачуна прве на памети. И долазимо до закључка да је овај метод, колико год искомпликован замршеним математичким операцијама, у стилском погледу исти као психолошка математика 17. века. Сродство је још дубље. Прустово посматрање људских ствари извире из оног болног реализма срца, из оног вредносног натурализма без илузија, оне немилосрдне објективности анализе која је заједничка духовној атмосфери Расина и Ла Рошефукоа, Паскала и Молијера, а коју касније налазимо у *Адолфу*. (Курцијус 2012: 153-154)

Истичући да Пруст, иако пише у форми аутобиографије, ипак није „чисто субјективан писац“, Слободан Јовановић примећује да је он и изврстан „портретиста“. Његов роман, каже он, „садржи читаву галерију портрета, једну серију жена и људи који су оцртани с таквом вештином да се човек пита да Пруст није случајно јачи у портретисању него у психолошким анализама“ (Јовановић 1922: 214). Прустов дар за верно дочаравање различитих друштвених типова није промакао ни Курцијусу. Он говори о „живописном, густо насељеном свету“ *Трагања* у сусрету с којим читалац добија прилику да уђе „у ексклузивне кругове француског прастарог племства“, да „ужива у материјалном и духовном луксузу [и да] упозна људе из најфинијих култура“. Оба критичара слуте да опис „чаробног“ и „хармоничног“ миљеа садржи и наговештаје једног „мрачног света“ (Курцијус) и „ствари много мање наивних него што су младићски флертови“ или „разговори у аристократским салонима“ (Јовановић 1922: 214). О „стварима много мање доброг тона“ (Јовановић 1922: 214) биће речи, најављују они, у наредним томовима *Содоме* и *Гоморе*, који ће тек бити представљени читаоцима.

Упоредивши Прустове „оштре и fine социјалне сатире“ са Лабријеровим портретима, Јовановић указује и на једну посебну особину прустовске психологије. Њу је и сам Пруст истицао као најважнију иновацију своје романескне технике. Пруст, каже Јовановић, не предочава своје личности на мах, у једном даху, већ:

[...] посредством сукцесивних снимака. Сви ти људи и све те жене које пролазе кроз дневник његовог јунака, дани су нам кроз утиске које су на тог младог човека учинили; ти утисци су сваки час друкчији – и све те варијације утисака Пруст бележи савесно. Ми видимо на пример како је једна особа изгледала његовом јунаку онда када ју је он знао само из виђења; како му је изгледала после, кад се с њом познао; како му је изгледала још доцније

када је тајнаствена чар првих утисака ишчилила [...] Сви ти разни утисци добивени од исте особе остају фрагментарни, и имају у себи чак и нечег противуречнога; они откривају постепено ту личност, и опет не откривају је никад потпуно; њена слика није ни сасвим утврђена ни сасвим јасна; она је стално у неком магловитом треперењу, које јој даје нарочиту драж и живост. Има портретиста који су имали сигурнију руку, радили пластичније и давали портрете који су садржавали више психолошке истине, али има их мало чији се портрети одликују у тој мери у којој Прустови оним што би се могло назвати дрхтање живота. (Јовановић 1922: 215)

Из наведеног одломка јасно се види да Јовановићу није промакла суштинска новина у Прустовом начину портретисања; психологија Прустових личности, како су то приметили и каснији бројни Прустови тумачи, потпуно је друкчија од психологије јунака у традиционалном реалистичком роману. Штавише, Јовановић не само што уочава Прустово откриће на плану психологије, већ га и прецизно описује: његови јунаци можда нису рађени тако „сигурном руком“ и можда нису тако „пластични“ као јунаци неких других писаца, али се у њима зато јасније види „дрхтање живота“ и истичу непрекидне мене кроз које пролазе те неухватљиве, протејске личности или „бића у бегу“, како их је звао сам Пруст. Овакав начин портретисања у Прустовом роману није никакав експеримент ради самог експеримента; напротив, он има веома важну функцију са становишта укупног значења *Трагања*, коју је, чини се, Јовановић добро наслутио. Варирајући утиске свог приповедача и предочавајући своје личности час из овог час из оног смисаоног осветљења, Пруст је, по сопственим речима, желео да дочара утисак „психологије у времену“. Метаморфозе Прустових личности изражавају једно од најважнијих Прустових открића на плану психологије: уверење да људи, у психолошком смислу, нису јединствена бића, већ бића састављена од многих личности које непрестано умиру да би се, уместо њих, могла родити нека нова. Ово прустовско биће „које изнутра прелази у бескрај“ једно је од главних средстава помоћу којих Пруст дочарава утисак пролазности Времена. Тај утисак, међутим, Пруст не обелодањује сасвим јасно све до последње књиге *Трагања*, када се у великом финалу *Нађеног времена* читаоцу најзад открива дуго чувана тајна јунаковог и приповедачевог сећања. Иако није могао знати како ће се „дрхтање живота“ предочено у Прустовој прози завршити, Јовановићу је ипак пошло за руком да, говорећи о психологији његових личности, укаже на ову важну особину његовог приповедања.

На значај Времена, и психологије у времену у Прустовом роману указује и Курцијус, али тек у каснијем, обимнијем есеју о Прусту. У приказу из *Der Neue Merkur*-а он Прустов начин психолошке карактеризације види као израз „импресионизма“, због чега његову уметност пореди са „сликама једног Монеа“ (Курцијус 2012: 156). Али, Курцијус „импресионизам“ схвата на посебан начин. Уколико се под том речју, каже он, „подразумева мање-више случајно мењање стварности, субјективно стапање са стварима, онда се овај израз не сме примењивати на Пруста“.

Прустов импресионистички стил је амбивалентан, јер се не одриче ни спољашњих предмета ни унутрашњих утисака:

Ствари су сачуване у његовом сећању, оне му служе као модел, тако да може да скицира њихову посебност док своју унутрашњост контролише према њиховим сликама, а да ништа не избрише, не изостави, не додаје. Он не узмиче ни пред једним детаљем постојећег. Он „непосредне датости свести“ без остатка преноси у језик. Само је питање лењости мислити да су ствари духа неодређене и неухватљиве у поређењу са стварима које осећамо чулима. У обе сфере константно и интензивно посматрање може да постепено јасно осветли предмет, да на други поглед поправи оно што је на први поглед пропуштено, да продуби и уобличи његову адекватну спознају. (Курцијус 2012: 156)

На крају, треба рећи нешто и о општем утиску који на нас оставља Јовановићев, односно Курцијусов приказ *Трагања*. Чини се као да су и један и други критичар изненађени и помало збуњени новином Прустовог приповедања, као да нису сасвим сигурни како треба да разумеју ту прозу и оно што им она говори. Није тешко приметити да оригиналност Прустовог стила доводи у питање њихове раније читалачке навике и очекивања формирана на традиционалном роману, због чега и један и други настоје да што прецизније одреде Прустово место у ширим оквирима европске и француске књижевности. Али, иако можда нису сасвим сигурни шта значе поједина места у Прустовом роману, или каква је функција неких његових приповедних техника, и Слободан Јовановић и Курцијус уопште немају дилеме да пред собом имају уметничко дело изузетне вредности и у Прусту препознају великог и оригиналног писца. Тај утисак најбоље је изразио Курцијус у некрологу Марселу Прусту из јануара 1923. године, у којем на следећи начин описује искуство првих Прустових читалаца (Курцијус 1923: 262):

Као Одисејеви другови у земљи Лотофага, кушали смо воћку због које смо заборавили своју духовну прошлост и изгубили жељу да се хранимо оним чиме смо се раније хранили. Опијени овим открићем, нисмо знали да ли је пред нама нова форма уметности или нови ниво егзистенције. Али, преиспитујући самисебе, још једном анализирајући пут који смо прешли, схватили смо да је сама немогућност да успоставимо разлику између естетске емоције и растројства читавог нашег бића сасвим непогрешив знак оне најнеобичније од свих ствари: откривења великог уметничког дела.

Литература

- Јовановић 1922: Слободан Јовановић, „Марсел Пруст: У тражњи изгубљена времена“, у *Српски књижевни гласник*, нова серија, књ. V, бр. 3, 1. фебруар, 6213-215.
 Курцијус 1922: Ernst-Robert Curtius „Marcel Proust“, *Der Neue Merkur*, Februar, 745-761.
 Курцијус 1923: Ernst-Robert Curtius “Hommage à Marcel Proust”, *La Nouvelle Revue française*, le 1 janvier, 262-266.

Курцијус 1925: Ernst-Robert Curtius "Französischer Geist im neuen Europa", Stuttgart
 Курцијус 1996: E. R. Kurcijus „Evropska književnost i latinski srednji vek“ (prev. J. Babić), Beograd.

Курцијус 2012: Ернст Роберт Курцијус „Марсел Пруст“, *Београдски књижевни часопис*, бр. 28, Београд, 141- 165.

Adrijana Marčetić

IM LAND DER LOTOPHAGEN: PROUST, CURTIUS UND SLOBODAN JOVANOVIĆ

Zusammenfassung

In der vorliegenden Arbeit werden zwei Darstellungen des Romans *Auf der Suche nach der verlorenen Zeit* von Marcel Proust analysiert, deren Autoren E. R. Curtius und Slobodan Jovanović sind. Beide Darstellungen wurden im Februar 1922 veröffentlicht, also, bevor Prousts Roman in Ganzheit gedruckt wurde. Sowohl Slobodan Jovanović als auch Curtius weisen auf manche der bedeutendsten Merkmale von Prousts Stil, auf Innovation und Originalität seiner Romankunst hin und bewerten ihn als einen der bedeutendsten Gegenwartsschriftsteller.

Schlüsselwörter: E.R. Curtius, Slobodan Jovanović, Marcel Proust, *Der Neue Merkur*, *Srpski književni glasnik*, compte-rendu, style, roman

Adrijana Marčetić

DANS LE PAYS DES LOTOPHAGES: PROUST, CURTIUS ET SLOBODAN JOVANOVIĆ

Résumé

Le sujet de cet article est l'analyse de deux articles critiques sur *À la recherche du temps perdu* de Marcel Proust dont les auteurs respectifs sont E. R. Curtius et Slobodan Jovanović. Les deux articles ont été publiés pratiquement en même temps, en février 1922, l'un dans le célèbre magazine littéraire allemand *Der Neue Merkur*, l'autre dans *Srpski književni glasnik*, magazine serbe de réputation similaire. Bien que les articles de Jovanović et Curtius aient été écrits et publiés avant que les derniers tomes de *Recherche* ne soient imprimés, et même achevés, les deux critiques ne manquèrent pas de démontrer une sensibilité extraordinaire pour l'art romanesque de Proust et d'indiquer infailliblement les caractéristiques les plus importantes de son style. Jovanović, aussi bien que Curtius sont parvenus à reconnaître en Proust, un grand artiste d'un talent rare et original.

Mots-clés: E.R. Curtius, Slobodan Jovanović, Marcel Proust, *Der Neue Merkur*, *Srpski književni glasnik*, compte-rendu, style, roman

Примљен 05. октобра 2012.

Прихваћен за штампу новембра 2012.